

Adevărul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1889—1897
DUNST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

O faptă bună, pe cale de îndeplinire

de Gala Galaction

Când trecești voi, pe lângă chioșcurile de ziare și vedeți, în-uite afară, zecimi de broșuri populare, ilustrate și neilustrate, în pari o vorba de bandiți, de detectivi, de curtezane, de aventurieri, de măscărici — ce sentiment vă coprinde, pentru cititorii acestor publicații? Titluri neghioabe sau indecente, ilustrații absurde sau ticloase, tipărirea de speculă și de mizerie, această hrană sufletească este destinată imensei mulțimi a micilor cititori. Aceste crime, aceste aventuri, aceste întâmplări desfrânate sunt citite, pe apucate ori în ore libere, de muncitori, de școlari, de tinerii din fabrici și din ateliere.

Există o activitate onorabilă, îndreptată cu gânduri bune spre cartea cinstită populară. Sînt oameni cari scriu pentru popor: învățături practice, rezumate științifice, povești, poezii și multe altele. Dar cărțile lor nu răzbat departe. Le-am văzut și la vîd prin bibliotecile neajunse de micul cititor, sau în vitrina librărilor. Nu-mi aduc aminte să fi văzut vreodată o carte folositoare, o broșură de știință sau de literatură sănătoasă populară, — pusă la loc bun, afară, pe oblonul vreunui chioșc. Cititorul cu câteva clase primare nu culează să ridice ochii și să cerceteze vitrina unei librării. Pentru el, chioșcul de ziare este expresiunea cea mai înaltă a posibilității culturale. De aci, își cumpără ziarul favorit și tot de aci, uneori, și broșura colorată și extravagantă, în care va găsi... frumosul, binele și adevărul.

Frământătorii noștri de limbă literară au puține căi deschise spre cititorii cu câteva clase primare. Au observat mulți adeseori și vom observa încă multă vreme că scriitorii noștri trăiesc și scriu într-o lume și pentru o lume cu totul restrînsă. Literatura noastră mai a taturora nu merge în jos mai departe de învățătorul dela țară, iar în sus — se oprește în studențime și într-o rețea rară și sfîșiată, de amatori de felurite categorii. Cititorii mei și mulți nu citesc lucruri scrise de meșteșugarii noștri. Vina acestui neajuns este, fără multă vorbă, de partea meșteșugurilor.

Nu știu ce trebuie să scriem ca să cucerim pe micul cititor. Firește, scriind lucruri oneste și clăditoare, nu dibăcui de detectivi, nu crime indescifrabile, nu cuplete pentru grădinițe de vară.

Doi din actualii noștri scriitori s'au întovărășit ca să ne arate calea care duce spre favoarea populară și să ne dăruiască pilda unei literaturi vrednice de imitat. Amicii mei, Sadoveanu și Pătrășcanu — tuturor prea cunoscuți și de repetate ori incununați în stadioul literelor române — au început să prelucereze și să tipărească un vechi material literar care, însă, sub degetele lor dăruite, întinereste și strălucește. Sadoveanu și Pătrășcanu au început să premească și să adune, într-o viitoare carte măiestră, o parte din *Viețile Sfinților*. Este îndeobște cunoscut că această literatură specială era deosebit de dragă părinților noștri și a rămas și azi, în mare cinste, la cei ce păstrează încă legea lor pravoslavnică.

Munca fraților Sadoveanu și Pătrășcanu e munca unor oameni înțelepți. Sînt incredințați că, la vreme, cartea lor va fi salutăată, primită și răspândită cu entuziasm. Astfel de cărți trebuiesc neamului nostru, în ceasul de față. În vârtejul noutăților de tot felul, în frugurile inspirației noastre orășenești și exotice, e odihnit să vezi că doi din protagoniștii literaturii românești, se întorc la vrafurile cu literă cirilică și prind a scoate din ele trănicio frumuseți. Știu bine că pușini vor înțelege fapta acestor scriitori. Dar fapta lor e profetică!

Trebuie sufletului românesc, încă odată, pacea și răcoarea simțirilor creștine. Când țările înmăinate europene, când America utilitară și mercantilă declară că le este sete de mai multă creștinătate, noi sîntem cei mai puțin îndreptățiți să avem o concepție negativă.

Pe drumul inaugurat de cei doi scriitori se vor ivi curînd și alți vărăși. Fiți bine incredințați că Sadoveanu și Pătrășcanu — cei mai cîștigiți din scriitorii noștri — nu s'au gândit la succesul de librărie. Au avut destule. E o cugutare mult mai adîncă pe care cred că o întrevăd în hotărîrea lor. Este sigur că au plecat dela aceleași amare observații ca și mine, ca și noi toți, cari puteți și vreți să cântăriți ce însemnează această abjecțiune populară, spînzurată la chioșcuri și zilnic înghițită de cetele orășenești și țărănești.

Scriitorii noștri, obicinuiți și ospătați în *dining-hall*-ul literaturilor streine, trebuie să-și mai lase din apucăturile și din gusturile lor delicate și să se apropie de popor și de bucărtăria lui. Dacă nu e multă vlagă în literatura de azi este, mai ales, din cauza atitudinii noastre de orășeni literari, aiurii de modele și de truandalele streine.

Un simțimant admirabil conduce pe cei doi colegi în întreprinderea lor cea nouă. Cărți pentru popor! Cărți pentru țăraveț, cărți pentru țărăni. Și anume așa cărți în cari el să regăsească îndușoat, amintiri și asemănări cu ce auzea — mic copil — în casa părintească și în vechea biserică din sat.

Sînt legi de continuitate pretutindeni, în aer, pe pământ și în sufletul omeneșc. Vom fi cu adevărat fii vrednici ai acestui popor, cînd — noi aceștia cari depănam slove și gânduri — vom ști să birum stridența ceasului de față și să înțelegem, în pacea conștiinței, care poate fi, pentru noi, această lege de continuitate.

G. GALACTION

De ce v'ați dus?...

De ce v'ați dus din mijlocul Naturii
In care dorm altele străluciri?
De ce voi singuri v'ați făcut martiri
Și sclavi plecați minciunilor și urii?

Că doar în sinul Ei se nasc iubiri
Din tot ce spun tăcerile pădurii,
La soapța Ei misterele făpturii
Porneșc în noi subline răzăcirii

Cum? N'ați simțit nimic în contemplarea
Unui apus de soare printre brazi?
In liniștea ce-o pune în suflet marea?

Vă n'ntoarceți iar la Ea. Și pe grumazi,
Vă puneți jugul blînd al resemnării,
A dragostei de oameni, și-al uitării.

G. Pallady

Din „Povestea vorbii”

de ANTON PANN

A fost un zgârcit odată care mereu grămădea,
Nu putea să se îndure să cheltuiască un ban,
Zi și noapte, totdeauna, pe bani dormea și ședea.
Să mîncă și el bine măcar odată n'nt'un an,
Și de cumplitate multă trăia singur, singurel,
Ci trăia tot calicește, mîncări proaste cumpărînd
Nu făcea 'n casă nici slugă, nici pisică, nici căfel,
Privind cu jînd cele bune ca și un sărac de rînd.

STUDII DE FOLKLOR

Iarba fiarelor

de I. Aurel Candrea

II

Iată cum se poate găsi *iarba fiarelor*. Mijloacele sînt destul de numeroase:

1. „Se împiedecă calul cu fiare (cătuse) și îl se dă drumul să pască noaptea prin locurile mlăștinoase, pe unde se cam știe că crește *iarba fiarelor*. Păscînd calul, cînd a dat peste *iarba fiarelor*, și această iarbă a atins cătușile, se aude deodată strîncă! Iar calul rămîne despedecat. Din ce pricină? Pentru că a căleț prin *iarba fiarelor* care nu rabdă nici-o incuetoare de fier. Atunci să pîndesti și cînd îl auzi plesnitura fiarelor, să dai fuga acolo și s'o cauți pe lângă picioarele calului.” (Rev. I. Creangă II, 239). „*Iarba fiarelor* se găsește pe locuri mocirloase. Vita ce o mîncă se umflă și pier. Cail cari pasc prin acele locuri, dacă sînt împiedecați cu plicidii de fier, se despică și se slobod; cei potcoviți rămîn fără potcoave... În Spătărești, sat de lângă Fălticeni, la locul numit „la Rîpi”, se spunea că este *iarba fierului*, căci mai totdeauna cail ce pășteau acolo se despicău, și multe vite ce pășteau în acel loc ar fi murit.” (Sezătoarea, XV, p. 45).

Iată și incredințarea dată de Vasile Albu, din comuna Adincata (Dolj): „Eu... aveam izlaz de cal la Rovină Noaptea băgar: cail în fiare, căci ne era teamă de hoști, și seara noi cu mîinile incuam fiarele bine și, pînă dimineața, din 20—30 de cai băgați în fiare, mai găslam 5—6 cu fiarele. Ceilalți le pierdeau pe poiană” (Ibid., V, 15).

Dacă însă, atunci cînd s'au despicău cail, e întuneric și n'o poți găsi, „incui iar fiarele cu un lacăt; pe urmă, iei iarba fir cu fir și atingi cu ea rînd pe rînd lacătul incuiat; îndată ce lacătul s'a descurat, să iei și firul pe apă. Ai să vezi dumneata, om bun, minunăție, că e parte din *iarba fierului*, și e parte din *iarba apucă la vale*, iar o parte se întoarce

tragi după tine prin lerburi, unde crezi că ar crește planta; căci, cum ajunge lacătul de ea, se deschide și astfel o poți afla.” (S. Manguica, în *Familia*, X, 256). „Leagă de o frînghie mai multe lacăte incuiate și umbli cu ele tiris prin iarbă. Cînd a auzit strîncăitura vre-unui lacăt care s'a descurat, se oprește pe loc și o caută.” (Rev. I. Creangă II, 239).

3. Strîngi iarba din locul unde crezi că se găsește ea și o pul într-o covată cu apă; iarba ordinară plutește, iar *iarba fiarelor*, fiind mai grea, cade la fund.” (Sezătoarea, XV, 45).

4. „Cînd se rupe coasa în iarbă, fără nici o pricină, e semn că ai dat cu coasa în *iarba fierului*, sau a *tilharului*. (Voronca, loc. cit.) Iată ce povestește un bătrîn în această privință: „Pe la Sint-Ilie, pe cînd se face finul, m'am dus la cosit. Incepînd a cosi, coasa merse câteva obrațe și odată sări din toporiște cu o mare putere. O împănăz din nou și, începînd din nou a cosi, iarăși sări și așa, de câteva ori. M'am gândit că nu poate fi altă pricină decît că coasa mea s'a lovit de *iarba fierului*. Astfel am fost silit a lăsa cîțiva pași necesiți, am trecut înainte, după care coasa n'a mai sărit” (Sezătoarea, I, 85). Dacă și se întâmplă să dai de un astfel de loc, „să iei și să arunci buruienile pe apă și, care va merge în sus și pe apă, aceea e” (Voronca, loc. cit.). „Dacă ai un finat cosit, fără nici-un mușuroiu, fără nici-un clot, și dacă acolo ti se rupe coasa, să știi că pe acolo crește *iarba tilharului*. Deci, taie toată brazda aceea, în care ti s'a rupt coasa, dela un capăt pînă la altul, ridic'o și du-o la o apă curgătoare, cum ar fi Prutul, bunăoară, și dă-i prin apă. Ai să vezi dumneata, om bun, minunăție, că e parte din *iarba apucă la vale*, iar o parte se întoarce și merge în contra apei. Asta care merge împo-

Noapte de provincie

Singuraticile uliți
Dorm sub aibe luminșuri,
Luna.. frînge fine sulți
Peste negre coperișuri..

Și cînd pasul meu străbate
Colbul adormit pe drum,
La fereastra cu mușcate
Nimeni nu s'arat-acum,

O! De mult, în vreme bună,
Cînd treceam pe-aci alt-dată,
Se ivea la geam, sub lună,
Cel mai blond profil de fată...

Azi nu-i nimeni... Și'n popasul
Noptei pline de senin,
Nimeni nu cunoaște pasul
Călătorului strein.

Nici o mână delicată
De la geam nu trage storul
Nici un cap bălai de fată
Nu 'nflorește-acum pridvorul.

Evocînd tristeți străbune
Turia vechei catedrale
Pune umbre de cărbune
Peste colbul de pe cale;

Și trezind prelung, sub lună,
Șoapte ca din alt tărîm,
Tot mai trist în noapte sună
Pasul meu pe caldarâm!

Mircea Fădulescu

triva apei, să știi dumneata, că-i *iarba tilharului* sau *iarba fiarelor*” (T. Pamfile, op. cit. 61—62).

5. „Să pleci, cum fac unele babe, în răsăritul soarelui, la cîmp, cînd roua este încă nescurtată și, dacă cunoști iarba fierului, după felul cum strălucește roua, întinzi pînă la acel fir de iarbă capătul unei trestii sau al unei verzi lungi, după care apoi o poți rupe”. (id. *ibid.*, p. 61). — „Cînd o află, trebuie cu o nua de alun de un stînjîn de lungă, pe furis aplecat, să te apropii de ea și, dînd cu nua, să-i tai virful, căci astfel tăiat, nu mai poate fugi și peri dinaintea omului.” (Familia, X, 526).

6. „Cel ce voește numai decît să aibă *iarba fiarelor*, aceea iarbă misterioasă despre care se crede că are putere de-a descuria orice incuetoare, se duce și bate împrejurul culbului ciocănitorii (*Picus martius*) cuie de fier. Ciocănitorea, ca să poată intra în cuib, se duce și nu se întoarce înapoi pînă ce nu află *iarba fiarelor*, iar după ce o află și o aduce, cum o atinge de cuib, cuiele îndată pică jos, și atunci, cel ce-l trebuie iarbă o poate foarte lesne căpăta, dacă pune și ține cumva pe ascuns un vas dedesubtul culbului, căci ea pică dimpreună cu cuiele.” (S. Fl. Marian, *Ornitologia* I, 75—76).

7. Cel mai cunoscut și mai sigur mijloc e însă următorul: „Caută un cuib de ariciu cu pui vii și, după ce-l găsești, faci p'acolea p'aproape de cuib un coteior mic, îngrădit cu niiele și învelit bine de tot. Pui coteiului o uscioară prinșă în balamale și la ușa pui verigă cu lacăt bun sau broască de incuiat. Iei apoi puli de arici, îi bagî în coteț și-i incui acolo. Puii n'au pe unde eși decăt pe ușa, dar ușa e incuiată. Cînd vine ariciul (aricioaica), muma pulilor, la cuib, și nu găsește puii, începe a-i căuta și nu se astîmpără pînă nu dă de coteț. Dar cum să scoată puii dacă sînt incuiati? Lesne de tot... El cunoaște *iarba fiarelor* și știe unde s'o găsească. Se duce în grabă, ia un fir, două, în gură și vine la coteț. Uitasem să vă spun că de jur împrejurul coteiului, și mai ales la ușa lui, pămîntul trebuie să fie netezit și măturat bine. Cum se apropie ariciul cu botul de ușa coteiului, ușa se descurie singură, iar ariciul scuipe iarbă, își ia puli și fugă cu ei. Atunci te duci și dumneata lîngă coteț sau la ușa coteiului, găsești iarba lepădată de ariciu și o iei”. (Rev. I. Creangă, V, 16, după o comunicare din jud. Dolj). Tot astfel se povestește în Muscel (*ibid.*, II, 240), în Moldova și Transilvania (Sezătoarea, I, 84, 153; XV, 45; Gorovei, *Cred.* 120; Hașdeu, *Etymol* 1645), în Bucovina (Voronca, loc. cit.) și în Banat (S. Manguica, în *Familia*, loc. cit.).

Această credință populară foarte răspîndită o găsim versificată, încă la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, de le-năchită Văcărescu (*Poezii*, p. 337):

„Am să v'arăt o minune...
— Ce este minunea? spune
— Vă rog să n'o luați drep.
glumă!

Trei aricoi fără mumă
I-am închis cu îngrijire,
Să n'aibă loc de țestre...
Numai prin ușa se poate
Ei d'acolo a se scotea,
Lacătul nu se descurie,

Nici cu cheie, nici cu eui.
Aricioaica mîniată
A fiarelor iarbă cată,
In tot felul se muncăște
Pînă'n sfîrșit o găsește
Buruiana e micșoară,
Ca rubinul roșioară,
Deschide, cum o aduce,
Își ia puli și se duce..

După alții, în loc de a închide puli într-o colivie de fier „să se prindă un puu de arici, să se bage sub o troacă să se pună o piatră mare; atunci vine mama ar-

(Cîții continuarea în pagina II-a)